

Glazba u funkciji jezičnog i spoznajnog razvoja

SANJA MINIĆ¹, IVA BIŠKUPIC²

¹ Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, Hrvatska,
sanja.minic@uniri.hr

² Dječji vrtić Bjelovar, Trg Antuna Gustava Matoša 8A, Hrvatska,
iva.biskupic24@gmail.com

Sažetak Glazba je vrlo raširena umjetnost kojom se čovjek rado bavi. Iako je mnogo faktora koji utječu na razvoj djeteta, glazba se u tom kontekstu posebno ističe. Glazba utječe na cjelokupan djetetov razvoj, a posebice na jezični i spoznajni razvoj o kojemu ovaj rad i govori. Govor je aktivnost sporazumijevanja te se njegove funkcije u predškolskoj dobi djeteta povezuju s razvojem mišljenja, izražavanja, značenjem riječi i razvojem rječnika. Međutim, neka djeca ne slijede isti put govorno-jezičnog razvoja i zadržavaju se u pojedinim razdobljima mnogo duže od ostale djece tipičnog i pravilnog razvoja. Osim što glazba proširuje djetetove spoznaje i njegova iskustva, ona djetetu daje informacije o okolini i svijetu koji ga okružuje. Kod utjecaja na jezični i spoznajni razvoj, osim pjesama, ističu se i brojalice koje su djeci pristupačne i vrlo bliske, a čija je vrijednost iznimno velika. Glazba uvelike utječe na razvoj jezičnih i spoznajnih sposobnosti, a na roditeljima i odgojiteljima je da kod djece usvoje naviku slušanja, stvaranja ili izvođenja glazbe te da stvore poticajnu okolinu za razvoj glazbenih sposobnosti kod djece.

Ključne riječi: dijete; glazba; govor; jezik; razvoj

Uvod

Dijete može čuti zvukove koji ga okružuju već i u majčinoj utrobi. Pri rođenju dijete je sposobno prepoznati majčin glas osluškujući zvukove iz njegove okoline. Djetetovom reakcijom na majčin glas započinje razvoj govora kod djeteta. Što je veća uključenost i izloženost oblicima verbalne komunikacije, to je veća šansa da će dijete ranije razviti vlastiti govor (Barčanec, 2017). Glazba se može povezati s mnogih područjima u svakodnevnom životu pa se tako može promatrati i u funkciji gdje potiče jezični i spoznajni razvoj djeteta. Razvoj djeteta kompleksan je i cjelovit te se sastoji od nekoliko razvojnih područja, a to su: spoznajni razvoj, jezični razvoj, socio-emocionalni razvoj i razvoj ličnosti te tjelesni i motorički razvoj.

Važnost glazbe u djetetovu životu

„Već u majčinoj utrobi, dijete može doživjeti glazbu i glazbene elemente, što može ostaviti trag u njegovom daljnjem razvijanju“ (Kapitanić, 2020, str. 7). Boraveći u majčinom trbuhu djeca percipiraju melodije i uvelike ih prepoznaju nakon rođenja. Osim što im slušanje glazbe pomaže u razvijanju sluha, također im pomaže i u učenju govora. Nakon sedmog mjeseca trudnoće mozak fetusa sposoban je razlikovati zvukove i reagirati na njih. Glazba i ostali oblici stimulacija dokazano oblikuju mozak djeteta dok je dijete još u majčinom trbuhu (Dugonjić, 2019). U početku novi zvuk koji dolazi do mozga fetusa izaziva veliki „interes“ i reakciju, no nakon nekog vremena reakcija se smanjuje i zvuk više ne izaziva toliko uzbuđenje. To se događa jer su se neuroni u mozgu povezali i stvorili sjećanje na određenu melodiju. Ovu nam činjenicu potvrđuje situacija kada određena melodija, koju je majka slušala za vrijeme trudnoće, umiri dijete jer je ono tu melodiju već čulo i dobro mu je poznata.

Glazba ima velik utjecaj na dijete i nosi mnoštvo dobrobiti. Dijete kroz glazbu razvija svoja osjetila. Glazba i zvukovi iznimno su važni za djecu rane dobi koja ne mogu držati igračke ili sjediti, ali mogu slušati i gledati. Korisna pomagala za djecu te dobi su: zvečke, glazbeni mobili iznad dječjeg krevetića, plišane glazbene igračke i slično. Osim što djetetu u toj dobi pružaju zabavu, takva su pomagala često i sredstva za uspavljivanje djeteta.

Glazba pomaže u stvaranju i razvoju neuronskih veza u mozgu. Slušanjem glazbe stvara se osjetilno bogat okoliš za dijete, a kao takav, u mozgu djeteta, ojačava i stvara neuronske veze. Kada je okoliš osjetilno bogat, to znači da su djeca izložena mnoštvu različitih zvukova, tekstura, okusa, boja i mirisa. Na taj način stvaraju se različita iskustva, a stjecanjem iskustava stvaraju se neuronske veze između stanica u mozga djeteta. Ako je mreža neuronskih veza bogata i razvijena, ona pomaže djetetu u boljem i lakšem učenju, čitanju i pisanju. Zbog toga je iznimno važno da roditelji od samog djetetovog rođenja pružaju djetetu što stimulativniju, bogatiju i poticajniju okolinu – osjetilno bogat okoliš.

Svima nam je poznato da glazba ima umirujuća svojstva. Nakon što dijete upozna neku određenu melodiju, ona za njega može postati izvor utjehe kao i smirenja. Ako roditelj djetetu prije spavanja pjeva ili pušta određenu uspavanku, dijete će istu melodiju povezati s osjećajem mira, ugone i zadovoljstva. Na taj način melodija će postati dio svakodnevnog rutine djeteta, što znači da će dijete, kada čuje tu melodiju, znati da je vrijeme za spavanje.

Glazbena sposobnost odvojena je od sposobnosti govora što potvrđuje slučaj gdje je zbog oštećenja mozga došlo do zakazivanja govornih sposobnosti dok su glazbene sposobnosti ostale sačuvane. Sva djeca nakon rođenja imaju biološku osnovu za razvoj glazbenih sposobnosti. U području glazbenih sposobnosti veće su individualne razlike nego što su u području sposobnosti govora. Takve se razlike najbolje mogu primijetiti u prve dvije godine djetetova života. Ako je tijek pravilan i podjednak za svu djecu, djeca će pokazati razvoj glazbenih sposobnosti već od rođenja.

Djetetova okolina ima vrlo snažan utjecaj na razvoj glazbene sposobnosti. „Smatra se da se glazbena osjetljivost svakog djeteta prirodno razvija i postiže maksimalan stupanj između 5. i 6. godine života, ali da je u tom području osobito izraženo postojanje kritičnih razdoblja razvoja, a to kritično razdoblje (razdoblje najveće osjetljivosti na glazbene podražaje) traje od rođenja do 2. godine djetetova života“ (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004, str. 59). Kako bi djetetov razvoj glazbenih sposobnosti tekao glatko i prirodno, razvoj je potrebno poduprijeti bogatim i prigodnim glazbenim

okruženjem, odnosno izložiti dijete glazbi i pjevanju od početka njegova života te aktivnom sudjelovanju u glazbenom doživljaju. Na stupanj osjetljivosti na glazbu utječe količina i vrsta zvukovne okoline kojom su djeca okružena. Prema Starc i sur. (2004) prirodna glazbena sposobnost dijeli se na dva oblika, a to su sposobnost razlikovanja tonova i sposobnost razlikovanja ritma. „Prirodna glazbena sposobnost osobito je izražena u obliku audijacije, tj. snage izravne impresije ili intuitivnog odgovora na glazbeni podražaj za koji je dijete sposobno bez glazbenog obrazovanja“ (Tomljanović, 2020, str. 34). Takva sposobnost audijacije osnovica je za razvoj i stvaranje glazbenog pamćenja, što je opet nužno za uspješnost u glazbenom obrazovanju. Posebnu pažnju trebalo bi usmjeriti prema djeci koja počnu pokazivati znakove glazbenog talenta. Takav talent počinje se javljati u mnogo ranijoj dobi nego ostali talenti u drugim područjima. Za razliku od prirodne glazbene sposobnosti, glazbeni talent pokazuju samo neka djeca.

Uloga glazbe u jezičnom razvoju

Glazba i jezik imaju mnoštvo zajedničkih elemenata jer su oboje ekspresija organizacije zvuka u prostoru i vremenu (Goddard, 2008). Može se reći da je glazba zapravo jezik bez riječi. Glazba, zajedno s drugim jezicima, stvara određeni poredak, vrijeme, strukturu i ritam, odnosno glazba daje značenje zvuku.

Pomoću glazbe novim se pojmovima i riječima obogaćuje rječnik djeteta. Prema Kapitanić (2020) glazbena melodija, koju sadržavaju pjesme, u govoru obogaćuje intonaciju što je uzrok boljeg razumijevanja verbalne poruke. Kod djece predškolske dobi može se pojaviti psihička napetost čiji je uzrok brzopletost ili mucanje, a pjevanje jednim dijelom služi i za uklanjanje, odnosno smanjenje iste. Osim pjesama, brojalice također pomažu pri jezičnom razvoju i njegovom unaprjeđivanju.

Dječje mogućnosti za usvajanje jezika uvelike olakšava i povećava upravo rano uvođenje glazbe u igru i u svakodnevni život djeteta. „Igre poticanja izgovora glasova i slogova usko su povezane s igrama koje potiču slušanje te s onima za razvoj motorike. Za stimuliranje govornih sposobnosti važna

je rana djetetova izloženost glazbi, govoru i razgovoru“ (Šijan, 2019, str. 12). Kao što je ranije spomenuto, pjesme i brojalice imaju izrazito veliku ulogu kod razvijanja pravilnog izgovora djeteta. Odrasla osoba za dijete predstavlja model kojeg dijete pokušava vjerno oponašati. To znači da odrasla osoba treba voditi računa o pravilnom i jasnom izgovoru pri izvođenju brojalice pred djetetom. Također, trebalo bi imati na umu da dijete ne treba automatski ispravljati prilikom njegove pogreške nego treba prilagoditi izvođenje brojalice kako bi ono samo ispravilo svoje greške.

„Dijete od svojih najmanjih nogu rado oponaša jednostavne i šaljive igre te igrajući se uči napamet stihove i riječi pojedinih pjesama. Kasnije, odnosno između treće i šeste godine, djeci nisu dovoljni samo jednostavni pokreti prstiju i jednostavni stihovi, već ona žele prikazati neke kompliciranije i veće radnje“ (Milovina, 2020, str.15). U toj dobi djeca svladaju pjevanje nekih kraćih melodija pa se samim time može raditi na kompliciranijim i zahtjevnijim pokretima odnosno stihovima.

Spoznajni razvoj djeteta

„Spoznajni (kognitivni razvoj) odnosi se na mentalne procese pomoću kojih dijete pokušava razumjeti i sebi prilagoditi svijet koji ga okružuje“ (Starc i sur., 2004, str. 20). Kapitanić (2020) dodaje da spoznajni razvoj također obuhvaća i stvaranje pojmova, razvoj osjeta i percepcije, uočavanje odnosa i veza između predmeta i pojava, rješavanje problema, razvoj mišljenja, koncentracije, pažnje i pamćenja. To bi značilo da su spoznajne, odnosno kognitivne aktivnosti zadužene za usvajanje, to jest obradu novih i nadopunjavanje starih informacija u svrhu povećanja vrijednosti istih.

Uloga glazbe u spoznajnom razvoju

Opće je poznato da glazba ima velik utjecaj na čovjeka, a pogotovo na dijete i njegov spoznajni razvoj. „Već kada se rodi, dijete prema boji glasa može razlikovati majčin glas od očevog ili nekih drugih osoba“ (Kapitanić, 2020, str. 15). Dijete uočava razliku ako ga netko pokušava smiriti šapatom ili ako

ga želi na nešto upozoriti tako što primjećuje promjenu u intenzitetu glasa. Pomoću teksta djeca saznaju nove i proširuju stare spoznaje o svijetu i okolini koja ih okružuje. Prema Kapitanić (2020) tema pjesme može biti o bilo čemu te na taj način dijete kroz glazbu može mnogo toga naučiti o prirodi, životinjama, biljkama, vremenu, društvu, ali i o sebi samome.

Pomoću mašte svaka se pjesma može proširiti i iz pjesme lako može nastati priča. Kako Kapitanić (2020) ističe glazbena priča koja nastaje uklapanjem pjesme u priču ima posebno mjesto u spoznajnom razvoju, a pogotovo ako djeca sama smišljaju priču. To znači da smisao pjesme svakako treba povezati sa smislom priče. Treba voditi računa o jednostavnosti te cjelokupnoj estetici.

Brojalice

„Brojalica je kratka pjesmica odnosno jezična umotvorina koja je ritmična jer do izražaja dolazi ritam i melodičnost ili šala“ (Marković, 2019, str.16). Brojalica zapravo pripada vrsti pjesama koje se nazivaju Malešnice. Malešnice ili pučke dječje pjesme kratki su ritmični stihovi koji stoljećima zabavljaju i poučavaju malu djecu, a prenose se s koljena na koljeno. Često sadrže zarazne melodije i uzorke koji se ponavljaju, što ih čini lakima za učenje i pamćenje.

Utjecaj brojalice na jezični razvoj djeteta

Činjenica je da brojalice pozitivno utječu na razvoj jezičnih sposobnosti i da pomažu pri razvoju verbalne komunikacije. Brojalicama se potiče djecu na govorenje, obogaćuje se dječji rječnik, postavljaju se temelji za usvajanje predčitalačkih vještina, utječe se na pravilnu artikulaciju glasova, smanjuju se ili uklanjaju govorne smetnje, izgrađuje se intonacija i naglasak... Djeca mogu sama stvarati brojalice. Ako dijete boravi u odgojno-obrazovnoj ustanovi, ono može u suradnji s odgojiteljem stvarati nove tekstove, izmišljati brojalice ili jednostavno izmjenjivati kraj u već postojećoj brojalici. Osmišljavanje brojalica potiče razvoj rječnika i humora kod djeteta.

Utjecaj brojalice na spoznajni razvoj djeteta

„Razvoj spoznaje se potiče djetetovom aktivnom interakcijom s okolinom, a brojalice se mogu koristiti na razne načine i u raznim situacijama u kojima se dijete povezuje s okolinom“ (Marković, 2019, str. 17). Kroz upotrebu brojalica razvija se sposobnost pamćenja koja ovisi o dobi djeteta. Kroz različite sadržaje brojalica dijete uči i nadograđuje postojeće znanje o brojevima, bojama, okolini itd. Poticanje mišljenja jedna je od posljedica upotrebe brojalica jer se kod djeteta u tim trenucima odvija misaoni proces o novim pojmovima, događajima ili riječima, a dijete razvija i predodžbu o vlastitoj okolini.

Zaključak

Na kraju se može zaključiti kako je glazba vrlo snažno „oružje“ kada se govori o odgoju i obrazovanju, posebno djece. Glazba ima pozitivan utjecaj na sve aspekte razvoja, a posebice na jezični i spoznajni razvoj. Čestim okruživanjem i susretanjem s glazbom jačaju se i razvijaju djetetove glazbene sposobnosti koje će mu omogućiti šire i kvalitetnije glazbene spoznaje u kasnijem razdoblju života. Djetetov glazbeni uzor ne mora biti glazbeno obrazovana osoba, već to može biti bilo koja osoba koja cijeni glazbu, prepoznaje njenu veliku vrijednost te koja ima na umu važnost uvažavanja djetetovih potreba i interesa. Takav uzor trebao bi djeci približiti glazbene sadržaje na njima najbliži i najzanimljiviji način, a to je kroz igru. Ako su glazbeni sadržaji i primjeri odabrani s pažnjom, neizbježno je osnaživanje djetetovog razvoja u svim područjima, posebno jezika i spoznaje. Tekst iz pjesmica i brojalica pomaže spoznajnom razvoju, a jezičnom razvoju doprinose ostali glazbeni elementi koji su također prisutni u govoru. Kao odrasle osobe i uzori (modeli) djetetu, imamo zadaću da usađujemo i njegujemo ljubav prema glazbi kod djeteta jer ona izaziva obilje zabave, zadovoljstva i emocija.

Literatura

- Bačlija Sušić, B. (19.2.2018). Dječje glazbeno stvaralaštvo: stvaralački i autotelični aspekt. *Hrčak*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/317325> (22.6.2023.)
- Barčanec, E. (2017). *Utjecaj glazbenih aktivnosti djece rane i pretškolske dobi na razvoj govora*. Završni rad. Repozitorij Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:023395> (10.6.2023.)
- Dugonjić, M. (2019). *Uloga glazbene kulture u odgoju djece predškolske dobi*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Goddard Bylthe, S. (2008). *Uravnoteženi razvoj: sve što dječji mozak treba za zdrav razvoj od rođenja do školskih dana*. Buševac: Ostvarenje.
- Golež, S. (2021). Motivacija kod najmlađe djece. *Varaždinski učitelj*, 4 (6), 341-346. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/255200> (22.6.2023.)
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Mali profesor d.o.o.
- Happ, E., Happ, R. (2004). *Skočizvuk: glazbom i pokretom do cjelovite ličnosti*. Zagreb: NAJ-DO-MUS: HappaH.
- Kapitanić, K. (2020). *Glazba u funkciji poticanja jezičnog i spoznajnog razvoja*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Lucy, J.A. (1999). *Reflexive Language Reported Speech and Methapragmatics*. Cambridge: Department of Anthropology University of Pennsylvania.
- Marković, K. (2019). *Brojalice u radu s djecom predškolske dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Milovina, A. (2020). *Nursery rhymes kao poticaj za razvoj govora i učenje jezika djece predškolske dobi*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Šijan, S. (2019). *Uloga i važnost brojlica u učenju jezika*. Završni rad. Pula: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.
- Tomljanović, D. (2020). *Važnost pasivnog slušanja glazbe i improvizacija u ranoj i predškolskoj dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.